

Ambients de jocs d'art

Narració d'una experiència entre docents i estudiants de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC) amb mestres i infants de P3 de l'escola Els Pinetons de la Garriga.

Assumpta Cirera i Montserrat Rierola, professores del Departament de Didàctica de les Arts i les Ciències de la Facultat d'Educació de la Universitat de Vic.

Des de l'assignatura optativa Art i Joc a l'Escola 0-6 Anys, ens proposem acompanyar els estudiants de quart curs del Grau en Mestre d'Educació Infantil en una experiència vivencial que, a través de l'art, els possibilita establir connexions reals i pràctiques amb els infants de l'etapa corresponent als estudis que han fet.

Motivació inicial: jocs d'art dins d'una bossa transparent

L'assignatura, de sis crèdits, es cursa durant el primer semestre. Comencem rememorant els propis jocs d'infantesa per fer aflorar la imaginació personal i també la col·lectiva. La presentació s'inicia amb un fil de llana blava dins d'una petita bossa transparent. Aquest objecte tan senzill ens permet parlar de l'estètica de les propostes, dels materials càlids, de les textures, de les formes, dels colors i dels jocs. Tot seguit s'ofereix un fil de llana blava a cada estudiant perquè recreïn les múltiples possibilitats de jocs i reflexionin sobre com els podem transformar en jocs d'art. Una instal·lació a la paret amb fils de llana fixats amb imants ens permet buscar formes i jugar amb l'espai, el cos, la individualitat i també començar a interrelacionar-nos amb una intervenció col·lectiva.

El fil surt de la bossa transparent per formar part d'una proposta de grup. A partir d'aquí, observem, analitzem, reflexionem i parlem: quin títol li podem posar? Què poden aprendre els infants amb aquest joc d'art? Què hem après nosaltres? Tot plegat ens porta a parlar de conceptes que són presents en l'art contemporani: instal·lació, efímer, entorn, moviment, transformació, dinamisme, col·lectiu... Ho fem a partir d'un joc d'art que ens permet començar-nos a conèixer, compartir idees i experiències per aconseguir, tots junts, generar un procés creatiu.

Per a conèixer noves propostes convidem a dues exalumnes del curs passat, Elisabet Burgaya i Karen Díaz, que presenten els contenidors pedagògics d'art i joc que vàrem crear durant l'assignatura. Ens mostren les seves activitats per fer-nos jugar amb peces geomètriques i fer composicions. Són un bon referent per a animar els estudiants a crear els seus propis projectes d'art i joc.

A partir d'aquí plantegem individualment el primer exercici d'avaluació. Cada estudiant ha de crear a l'aula un joc d'art per a infants de 0 a 6 anys i els oferim diferents exemples, referents i estímuls. Juguem amb jocs d'art per inspirar-los i proposem que cada estudiant presenti un joc d'art dins d'una bossa transparent que inclogui el títol i un breu text que n'expliqui el funcionament. En un plató muntat a l'aula es fan fotografies dels resultats obtinguts. Cadascú presenta el seu joc d'art i convida els altres estudiants a jugar-hi. S'aprofita per fer una documentació fotogràfica del procés de joc. Seguidament es prepara el muntatge de l'exposició col·lectiva al vestíbul de la facultat.

Coneixem un procés: exposició JUGART

Juguem amb jocs d'art com a generadors de nous aprenentatges per a iniciar un projecte expositiu en el qual hem de tenir en compte tot un procés, que es porta a terme en diferents tutories d'acompanyament. Tots coneixem totes les tasques que formen part d'una exposició: reserva d'espai, dates, títol i imatge de la mostra, cartells de difusió, comunicació en general, estètica del conjunt, maneres d'exposar, etc. Entre tots decidim el títol. L'exposició s'anomena **JUGART**.

L'espai expositiu és al vestíbul de l'edifici B de la UVic, dins de diverses vitrines que permeten visualitzar molt bé tots els jocs. Ens distribuïm l'espai fent agrupaments per tipologies o modalitats de jocs d'art. Cada proposta té una etiqueta amb el nom de la persona que l'ha fet i un breu text explicatiu. Unifiquem criteris per a aconseguir un resultat estètic que reflecteixi bé la idea de conjunt expositiu. En finalitzar l'exercici els estudiants s'autoavaluen (20 % de l'assignatura) per tal de complementar el seu procés formatiu. El projecte, a càrrec del Grau en Mestre d'Educació Infantil i organitzat pel Departament de Didàctica de les Arts i Les Ciències, amb la col·laboració de l'Oficina de Gestió Cultural, inclou el muntatge i el desmuntatge de l'exposició, que dura del 24 d'octubre al 19 de desembre de 2016.

Descobrim un creador i la seva obra: un artista, un joc

Per a seguir explorant ens proposem investigar l'obra, d'artistes contemporanis, que podrien tenir algun vincle amb el joc. Lliurem als estudiants un llistat amb noms d'artistes perquè decideixin, en grups, quins escullen després d'haver fet un recorregut per les seves obres: Joan Brossa, Alexander Calder, Tony Cragg, Raphaël Decoster, Torres García, Gego, Félix González Torres, Hans Haacke, Mona Hatoum, Juan Hidalgo, Toshiko Horiuchi, Anish Kapoor, Joseph Kosuth, Yayoi Kusama, Sol Lewit, Chema Madoz, Norman McLaren, Miquel Navarro, Maria Nepomuceno, Ernesto Nieto, Perejaume, Ignacio Uriarte, Eulàlia Valldosera, Ursus Wehrli i David Ymberton. La tria d'aquests referents concrets s'ha fet per les diverses possibilitats de joc que suggereixen les seves obres a l'hora d'oferir propostes de jocs d'art a infants.

Els vint-i-quatre estudiants de l'assignatura s'organitzen en deu grups diferents per acabar escollint alguns dels artistes del llistat. Acol·lim la proposta d'una alumna que vol treballar amb obres de l'artista Rashad Alkbarov. A partir de la descoberta i la investigació de cada grup sobre l'artista escollit, es proposa l'elaboració d'un material didàctic de joc d'art per a infants que possibiliti una experiència real. En el procés, cada grup tria una obra o un conjunt d'obres concretes de l'artista que ha elegit i fa una proposta, que es presenta en un format en què es treballa el disseny d'un tríptic. Hi ha de constar: informació de l'artista, explicació de l'activitat per a infants i imatges dels materials de joc. Una vegada més, per tal d'aconseguir bones imatges es munta un petit plató a l'aula per a fer les fotografies corresponents. Cada grup presenta la seva proposta a la resta de grups per a intercanviar la informació i ampliar el bagatge (30 % de l'assignatura).

Mostrem els aprenentatges: espai d'art i joc

Ens proposem concloure l'assignatura creant un espai d'art i joc. Fem les classes a l'aula d'Educació Visual i Plàstica B003, un espai acabat de transformar que ens convida a fer noves propostes. És una aula suggeridora, càlida, flexible, experimental i polivalent gràcies a la reforma que s'hi va fer l'any 2015, arran del Treball Final de Màster d'A. Cirera: *La influència de l'espai en els aprenentatges: Estudi de les aules d'Educació Visual i Plàstica en el Grau de Mestre d'Educació Infantil de les facultats d'educació de la província de Barcelona*, un projecte elaborat i portat a terme per iniciativa de les mateixes professores que impartim l'assignatura Art i Joc a l'Escola 0-6 Anys.

La proposta de l'exercici final consisteix a recrear un ambient de joc d'art en un espai prèviament escollit pels estudiants. Per fer-ho disposem de l'esmentada aula B003 i de l'aula adjunta B002. El sistema de portes mòbils que separa les dues aules permet aconseguir un únic espai per a materialitzar tots els projectes conjuntament. Gràcies a l'interès de Pilar Trabal (mestra vinculada a la facultat) per fer una activitat amb infants a l'aula B003, ens proposem convidar els nens i nenes de P3 de l'escola Els Pinetons de la Garriga a venir a jugar als ambients de jocs d'art creats pels estudiants de la UVic.

El procés, portat a terme amb l'acompanyament de les professores A. Cirera i M. Rierola, contempla el desenvolupament d'aspectes essencials per a nodrir-nos i inspirar-nos. Així coneixem referents d'espais i ambients en l'educació formal i no formal, convidem a l'artista Jordi Lafon a l'aula per fer-nos jugar amb jocs d'art, posem en comú l'experiència personal, fem reflexions i sessions de pluja d'idees, i acabem presentant un projecte escrit amb imatges de l'ambient proposat. Tot plegat serveix per considerar els aspectes que ens cal tenir en compte i les adaptacions necessàries per a complementar l'exercici «Un artista, un joc» amb la recreació d'un ambient que sigui adequat per a nens i nenes de P3 (40 % de l'assignatura).

Convidem els infants a jugar: ambients de jocs d'art

Després de fer proves i assajos i haver-nos creat moltes expectatives, el dia 12 de desembre de 2016 de les 12 h a les 13 h, els nens i nenes de P3 de l'escola Els Pinetons de la Garriga vénen a jugar amb els ambients creats pels estudiants de la

UVic. Arriben 30 infants, acompanyats de quatre mestres. Busquem una sensació d'activitat coherent, i per això estructurem els diferents ambients seguint una idea conjunta. Entre altres aspectes, tenim cura de la il·luminació i de l'estètica de l'espai; també preparem uns mòduls per deixar les motxilles i els abrics.

Ens preparem per rebre els infants tots junts en un cercle on els donem la benvinguda i els hi expliquem la proposta general de jugar amb jocs d'art en diferents ambients. Intentem formar grups d'infants i establir un temps per a cada espai, però veient que els infants flueixen lliurement per cada ambient, decidim respectar els ritmes i preferències de cada nen i nena. La dinàmica es desenvolupa d'una manera molt orgànica i els estudiants i les mestres acompanyen els jocs dels infants sense interferir.

Tot seguit explicitem els ambients creats amb els títols, els noms dels estudiants, les obres i els artistes en els quals ens hem inspirat. També ho fem amb imatges i una breu explicació de cada proposta.

Cuinalallum. Anna Batlles, Montserrat Martínez i Anna Martínez
Joc inspirat en l'obra «Home» (1999) de l'artista Mona Hatoum.

Amb les adaptacions necessàries, s'ha creat una instal·lació amb algunes referències de l'artista i adaptada als infants. Els estris de cuina són de fusta, llums LED i llanternes. S'hi han afegit alguns elements nous (draps i closques de nous).

A partir del joc s'ha dissenyat un ambient acollidor per a aconseguir que els infants es trobin a gust. S'han col·locat dues estructures amb teles semi transparents per a delimitar l'espai i s'ha posat una catifa al terra perquè hi puguin entrar descalços. També s'han penjat imatges a la paret que documenten l'espai.

Les estudiants presenten l'espai als infants, els mostren els materials i els fan preguntes. Els acompanyen i els ajuden sense interferir en el joc. Deixen que els infants experimentin lliurement.

Atelier d'art. Punts i miralls. Erika Aleu, Miriam Mata, Magda Palau i Marta Pons
Joc inspirat en l'obra «The obliteration room» (2011) de l'artista Yayoi Kusama i l'obra «Postaler» (1984) de l'artista Perejaume.

Proposta que sorgeix de la unió de dos grups d'estudiants. Cada grup havia escollit prèviament l'obra d'un dels artistes per fer la proposta de joc. Conjuntament dissenyen una estanteria pentagonal amb diferents propostes de jocs i materials.

El resultat és un espai amable i càlid, delimitat per cortines semi transparents que baixen de l'estructura del sostre. El moble pentagonal inclou diversos materials per a estimular la creativitat i la imaginació. L'ambient s'acompanya d'una forma de núvol, amb una pluja de miralls i de coixins.

Les estudiants interactuen amb els infants per mostrar les possibilitats de jocs d'art que poden fer amb la proposta. L'espai facilita l'autonomia als infants.

Entre llum i ombres. Laura Cesari i Sheila López
Joc inspirat en l'obra «Portrait made of Bottles » (2011) de l'artista Rashad Alakbarov.

La proposta es basa en l'obra de l'artista perquè també utilitza material reciclat i juga amb la llum i les ombres. Es considera que aquests dos aspectes són molt atractius per a desenvolupar activitats educatives.

L'espai de joc es crea buscant un lloc de l'aula adequat, ja que necessita: una paret blanca sense obstacles; certa foscor; uns projectors de transparències i de diapositives; uns suports per als aparells i unes ampolles de color blau. Per delimitar l'ambient s'ha utilitzat una tela blanca gruixuda, que cobreix tot l'espai fent una diagonal des de la paret fins al terra.

Les estudiants deixen lliures els infants perquè experimentin amb les ampolles, la llum i les ombres. Únicament intervenen quan es fa necessari, fent preguntes i creant hipòtesis per tal d'acompanyar el joc.

ENSUCRA(R)'T. Judit Gómez, Montserrat Masramon i Joan Salord
Joc inspirat en el projecte «The Art of Clean Up» (2002) de l'artista Ursus Wehrli.

A partir de l'obra de l'artista, la qual transita del desordre a l'ordre, es pretén introduir una variable de contrast passant de l'ordre al desordre que faci reflexionar sobre la tendència a l'ordre per part del docent. Es busca donar més responsabilitat i autonomia a l'infant deixant un ordre no establert.

El disseny de l'espai inclou dos ambients: un per a acollir els infants i l'altre per fer la proposta. El primer disposa de coixins rodons, un fanal amb llum i una safata amb terrossos de sucre. El segon és un espai de color negre tancat, format per teles i papers. A l'interior de l'espai hi ha tres muntanyes construïdes amb terrossos de sucre blanc.

Els estudiants ofereixen quatre propostes diferents als infants: manipular amb el cos les tres muntanyes de sucre; interactuar amb el sucre mitjançant diverses tipologies de pinces; utilitzar embuts, coladors, culleres i bols; i finalment jugar lliurement amb el propi cos.

Teixim de colors. Irene Alongina i Paula Gabino

Joc inspirat en la instal·lació del «Parc infantil fet amb ganxet al *Hakone Open Air Museum* de la ciutat japonesa de Sapporo» (2009) de l'artista Toshiko Horiuchi.

Seguint la idea de l'artista que crea parcs infantils fent grans estructures teixides, es dissenya una xarxa de petites dimensions, amb una bola que penja des del centre, perquè els infants l'omplin i la teixeixin amb diferents tipus de materials.

La xarxa es penja amb fils per sis extrems en una estructura del sostre de l'aula. Es busca la mida adequada perquè quedi a l'abast dels infants. L'ambient es completa amb un mòdul de l'aula B003 que conté dues caixes plenes de fils, llanes i materials diversos.

Les estudiants expliquen als infants que la proposta consisteix a omplir i teixir la xarxa i la bola amb diferents materials i colors, amb l'objectiu de fer una nova creació entre tots els participants.

Deixa't portar pel so. Judith Pericay, Natalia Tur i Sílvia Valle

Joc inspirat en la instal·lació «Lanas» (2015) de Juan Hidalgo.

Proposta que es fonamenta en penjar diferents elements sonors per estimular les percepcions auditives dels infants. S'introdueixen materials diversos amb la finalitat de crear sons provocats pel fregament dels materials.

L'ambient consisteix en un espai delimitat per una mosquitera penjada a l'estructura del sostre, adequada a la mida dels infants. En aquest espai reduït hi ha diversos materials suspesos amb cordills per a generar un joc de sons i sensacions tàctils i visuals. A terra hi ha una catifa per poder-hi seure.

Les estudiants observen com interactuen els infants en l'espai i els estimulen fent preguntes. Deixen que els nens i les nenes explorin lliurement els elements. En acabar, es recullen les vivències dels participants.

Experimentació amb els 5 sentits. Sílvia Baena i Ester Gallardo

Joc inspirat en la instal·lació «Tempo para Respirar» (2013) de l'artista Maria Nepomuceno.

Elaboració d'un material didàctic que, des del joc artístic, potencia la percepció dels cinc sentits a través de la manipulació i l'experimentació.

Una estructura metàl·lica, que és la base d'un para-sol, coberta amb tela semi transparent de color morat, delimita l'espai perquè els infants gaudeixin de certa intimitat. A l'interior hi pengen unes bosses amb objectes vinculats a cadascun dels cinc sentits. Al costat de l'estructura hi ha una taula amb els mateixos materials que a les bosses per poder experimentar.

Les estudiants acompanyen els infants guiant-los i intervenint sempre que calgui. També es deixa que els nens i les nenes circulin lliurement i de manera autònoma per poder explorar els recursos.

Dibuixem la música. Íria Comajoan i Judit Ferrés
Joc inspirat en l'obra «1,2,3,4» (2016) de l'artista Raphaël Decoster

Els infants juguen fent traços en unes cartolines negres seguint el ritme de la música que escolten amb uns auriculars. Per representar el ritme gràficament disposen de pintures florescents, pinzells i cartolines negres. Per poder veure la seva proposta il·luminada disposen d'una llum negra.

L'espai està format per un tipi opac de mida reduïda, que resguarda la llum negra i permet recollir-se per jugar íntimament amb la màgia dels colors florescents. Per fer-lo més confortable també disposa d'uns coixins a terra. A fora trobem un mòdul de l'aula B003 amb els materials necessaris.

Les estudiants expliquen als infants el procés que han de seguir i els acompanyen a gaudir de la màgia dels seus dibuixos a dins del tipi.

Juguem amb les olors. Yaiza Bello, Noelia Carmona i Miquel Castanys
Joc inspirat en la instal·lació «Paff, piff, poff, puff» (1996) de l'artista Ernesto Neto.

El joc consisteix a utilitzar sis coixins petits de roba plens d'espècies perquè els infants els puguin manipular i olorar. Tot seguit s'ofereix un coixí gran blanc i retoladors, per poder-hi traçar sensacions olfactives amb diferents colors.

L'espai està delimitat per uns mòduls de l'aula B003 i unes robes blanques agafades des de l'estructura del sostre per fer més íntim l'ambient. Els materials necessaris, com coixins i retoladors, s'emmagatzemen a l'interior dels mòduls.

Els estudiants introdueixen la proposta amb una breu presentació que facilita l'inici del joc. Amb diferents preguntes, abraçant i olorant, els infants acaben dibuixant als coixins.

Fem la cloenda de l'activitat amb un joc en el qual participem tots els protagonistes de la proposta. Seiem en cercle i juguem a un joc d'art conjunt. Cadascú de nosaltres aporta un cub de color que s'ubica en una construcció efímera, creada entre tots al mig de l'espai de l'aula. L'estructura simbolitza que l'activitat d'ambients d'art i joc ha estat possible gràcies a l'aportació única de tots nosaltres.

Durant l'estona de joc en els ambients dissenyats, els estudiants fan fotografies de la interacció per poder documentar correctament tot el procés. Posteriorment cada grup entrega un full DIN A3 amb imatges i un breu text (10 % de l'assignatura).

Reflexionem entorn dels aprenentatges: valorem l'experiència

Després d'aquesta intensa experiència portada a terme entre docents, estudiants de mestre, mestres en actiu i infants, volem expressar la satisfacció que comporta poder viure un procés d'aprenentatge cooperatiu, que va començar amb una proposta de joc a partir d'un fil de llana de color blau, i que dia rere dia ha ens ha possibilitat teixir noves experiències d'art i ha conclòs amb la realització d'una activitat plena de nous ambients de jocs d'art per a oferir als infants.

Les mestres que van acompanyar els nens i les nenes valoren molt positivament l'experiència i ens aporten aquestes paraules per transmetre-ho:

«El fet de venir des de la Garriga a Vic amb trenta infants de P3 va ser una mica feixuc, ja que estem al primer trimestre i el nivell d'autonomia dels alumnes és limitat. Cal dir que les activitats ens van agradar molt. La posada en escena, els espais creats, l'estètica tan ben cuidada de cada ambient, la bona disposició i bon tracte dels vostres alumnes cap als nostres... tot això va afavorir que l'estona que vam passar allà fos un èxit. Els nens i les nenes van viure una experiència molt enriquidora i bonica. En vam gaudir tots plegats molt.» (Elisabet Barbero i Gemma Tomàs, mestres de l'escola Els Pinetons)

Més enllà del projecte imaginat, redactat i presentat en format de document que recull tot el procediment i la metodologia emprada, valorem molt gratament l'aventura d'entrellaçar aprenentatges, fent que les propostes artístiques es materialitzin i es portin a terme a les aules de les facultats universitàries com a part del procés d'aprenentatge dels futurs mestres. Omplir les aules de les universitats de nens i nenes per compartir experiències enriquidores amb els estudiants dona sentit a la tasca educadora.

L'experiència narrada ha estat possible gràcies als estudiants de la UVic que consten en cadascun dels ambients de jocs d'art explicats, i a les mestres (Elisabet Barbero, Gemma Tomàs, Reyes Torres i Pilar Trabal) i als infants de P3 de l'escola Els Pinetons de la Garriga.

Les fotografies són de les estudiants, de les professores i de la UMEDIA de la UVIC-UCC.